

ÇOKKÜLTÜRLÜ ERKEK EGEMENLİĞİNİN İFŞASI

Aysun Bademsoy'un yönettiği *Namus*, farklılıkları olumlar gözüktürken onları çokkültürlülük kavramının değirmeninde öğüten liberal dünya görüşünden uzak durarak değerlendirilmesi gereken bir belgesel.

■ EMİR BENLİ

Berlinli Türk-Alman yönetmen Aysun Bademsoy'un son belgeseli *Namus*'u, ele aldığı Alman toplumunun çokkültürlülüğünü aynalayan bir biçimde, ABD'nin küçük bir üniversite kasabasında, değişik kültürlerin bir araya geldiği nezih bir ortamda yönetmenin kendisiyle birlikte izleme fırsatı bulduk. Filmlerinin Altın Koza'daki toplu gösteriminin ardından *Namus*'la İstanbul'da 1001 Belgesel Film Festivali'ne katılan Bademsoy, Massachusetts'e de ufak bir Amerika turunun parçası olarak uğruyordu. Aslında Bademsoy'un göçmen sorunlarına hem göçmenler hem de onları çevreleyen Alman toplumu ve devleti bağlamlarında ışık tutan filmleri, bu çokkültürlü ve liberal alanlara eleştirel yaklaşıyor. *Namus*'un da pek çok eleştirmen tarafından sadece Almanya'daki göçmen azınlıkların sorunlarını ele alan boyutuyla değerlendirilmesi, yine bu liberal dünya görüşünün semptomlarından biri.

Namus, adının çağrıştırdığı şekilde, öncelikle erkek egemen toplum yapısını ele alıyor. Ancak bir kadın yönetmen olarak Bademsoy, bunu yaparken değişik bir strateji güdüyor ve sadece erkekleri odağına alıyor. Kadınlar filmde sadece dört defa, isimleri ve nasıl bir namus cinayetine kurban edildiklerine dair ufak detaylarla yer alıyorlar. Ne bir resimleri ne de onlara dair bir imge sunuluyor bize. Bunun yerine, yavaşça, 360 derece dönen, cinayetin işlendiği alanı bizlere sıradan bir dış ses eşliğinde gösteren kamera, cinayeti işleyenler kadar bu şiddeti tüm öğeleriyle içinde barındıran çokkültürlü Alman toplumunu da ima ediyor.

Filmde ele alınan mevzu beklenenin aksine, şiddet mağduru kadınların hayatlarından ziyade bu hayatlara son verme erkini dahi elinde bulundurduğuna inanan erkekler. Bu grup içinden iki tane genci seçen Bademsoy, filmi Filistinli-Alman Abdullah ve Alman Christian etrafında kurguluyor. Bu iki gencin ve yaşadıkları gettodaki arkadaşlarının çeşitli nedenlerle devam etmek zorunda oldukları 'Anti-Şiddet Seminerleri'ne uğrayan film, gençlerin bu seminerlerde ve sokaklarda namus kavramı üzerine çoğu zaman bir yere varmayan, anlamsız diyaloglarıyla devam ediyor. Bu diyalogların en çarpıcı yanı, gençlerin namuslarını korumak adına gerçekleştirecekleri şiddetin dayanağını son derece boş, çelişkili sözlerle tekrar

tekrar ifade etmeleri. Namusun bu gençlerin kavram dünyasında muhafazakârlık bile sayılmayacak bir şekilde içi boşaltılmış bir gösterene dönüşmüş olması, belki de bu kavram namına uygulanan ve uygulanacak olan şiddetin nitelik ve niceliğinin bu derece çetritli olmasının sebebi.

Ancak Bademsoy, ataerkilliğin sokaktaki gençler arasındaki yüzünü irdelerken, hemen hemen aynı miktarda ekran süresini bu durumu kontrol altında tutacak olan devlet yapılarını göstermeye ayırmış. Harun Farocki'nin uzunca süre asistanlığını yapmış olan Bademsoy'un filmin odağına devleti ve onun iktidarının tezahürünü verleştirilmiş olmasına şaşırılmamak gerek belki de.

Film, ne televizyonda ne de sinemada fazla göremediğimiz genç Alman askerlerinin Alman devletine ve milletine yemin etmeleriyle açılıyor ve kapanıyor. Bu sayede, çoğu kişinin göçmenlerle ülkeye gel-

diğini düşündüğü namus cinayeti kavramının Almanya'da değişik biçimlerde var olan ataerkil yapılarla olan ilişkisi ortaya konmuş oluyor. Problemi etnisitenin ve kimlik politikalarının ötesinde, belirli bir sınıfta ve o sınıfın gettolarında yakalayan Bademsoy, devletin bu yapıyla olan ilişkisini sadece askerlik üzerinden kurmuyor. Şiddetin genç aktörlerini kontrol altında tutacak olan devlet görevlileri, sosyal hizmet görevlileri, dedektifler, polisler, avukatlar ve bilirkişiler ekranda belirip duruyor. Bu kişilerin konuyla ilgili net ve analitik öngörülere; cinayetleri metinden okurcasına, gereğinden fazla bir kelime bile kullanmadan ifade edilecekleri ve kadınlara yönelik şiddete karşı sundukları "herkesin birbirinin hakkına saygı duyduğu ütopyik Alman toplumsal yapısı", gençlerin bitiremedikleri, boş ifadelerle dolu sözleriyle çarpıcı bir tezat oluşturuyor. Bu yapının kırmızı çizgileri elbette orta sınıf bir ahlak cetveli tarafından çizilmekte. Ancak Bademsoy'un filmi gösteriyor ki, hem bu cetvel hem de kendisini onun kırılmazlığına adanmış Alman devleti bu şiddetin aktörleri kadar sorumlu ve bir o kadar da aciz. ☐

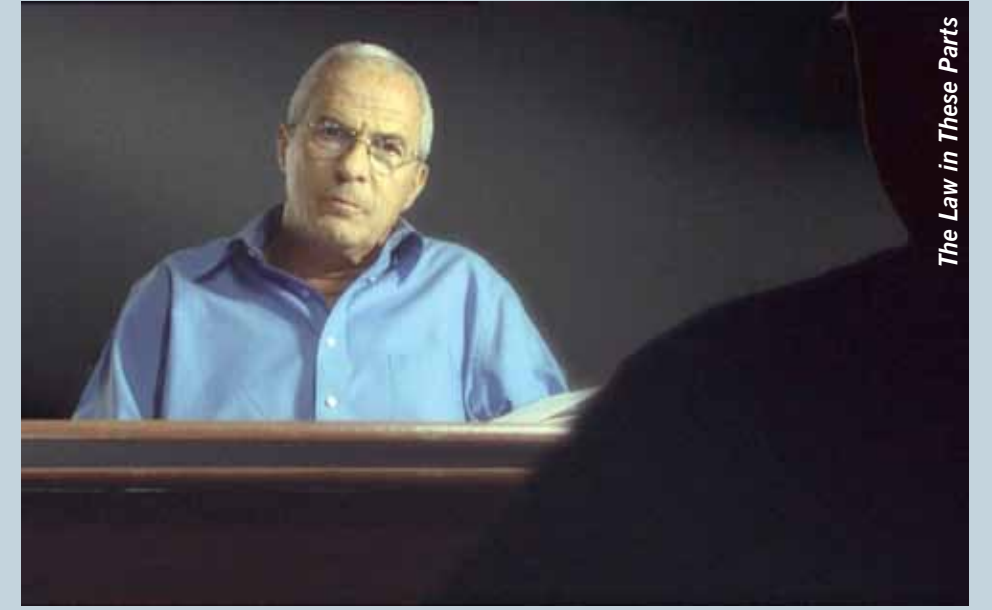
LONDRA POSTASI

■ ALISA LEBOW

Geçen ay, akıllara durgunluk veren, müthiş bir film olan, önümüzdeki sene İstanbul'daki film festivallerinin ağır top-larından biri olacağına inandığım *The Act of Killing* (2012) üzerine yazmıştım. Bu ay ise daha sessiz sakin, alengiri yahut şatafatı olmayan, hatta izlemesi ciddi ciddi sabır gerektiren filmler var aklımda. Kendimi sürekli, gerçekten önemli olduğuna inandığım ve herkesin izlemesini istediğim, öte yandan da çoğu kişi için tahammül etmesi güç olabileceğini düşündüğüm türden filmlerin başında buluyorum. İzlediğim bu tip son film, Ra'anan Androwitz'in yönettiği İsrail yapımı *Shilton Ha Chok* (*The Law in These Parts*, 2011).

Filmin festival çevrelerinde hiç de fena karşılanmadığını söyleyebiliriz. Ne de olsa Sundance'te belgesel dalında Büyük Jüri Ödülü başta olmak üzere çok sayıda ödül kazandı. İnanılmaz derecede iyi işlenmiş, güzelce çekilmiş, özenle biçimlendirilmiş bir film bu; birincil tekilden konuşan üst sesler de başarılı bir şekilde kullanılmış. Ama sonuç olarak büyük kısmı konuşan kafalardan ibaret; İsrail'in işgal ettiği topraklardaki askerî mahkemelerde bir dönem görev almış yaşlı hakimlerle yapılan söyleşiler birbirini izliyor. Hukuk diliyle konuşuyorlar bir de utanmadan! Hepsini kendi belagatli ve bilgiç tarzıyla adaleti çarpıttıkları durumları haklı çıkarmaya çabılıyor. Duyduklarımız arasında sempatik gelen tek ses, diğer bütün hukuk neferlerinin aksine, izleyen bir şekilde adaletin tarafını tuttuğunu hissettiği yönetmenin bedensiz sesi. Dikkati kolay dağılanlara göre bir film değil bu. Konsantre olmalısınız. Her kelimeyi dinleyip çözümlemelisiniz. 'İsrail ve Uluslararası Hukuk' alanında ihtisas yapmış olmanız da işe yarayabilir.

Yine de bu filmi herkesin izlemesini isterdim. Mantıklı insanların nasıl mantıksız davranabileceğine, hukukun tarafsızlıktan ne kadar uzak bir yaklaşımla yorumlanabileceğine, 'demokrasi' ve 'güvenlik' adına ne gibi suçların işlenebileceğine dair çok şey öğrenebilir insan. Kuşkusuz demokrasi ve güvenlik İsrail-Filistin çatışması dışında da geçerliği olan moda sözcükler. Bu gezegende ikamet edip de o ya da bu şekilde bu söylemlere dahil edilmeyen bir kişi bile yok. Öte yandan, benim gibi belgesel hastalarından başka kimsenin bunları

dinleyecek sabrı var mıdır diye düşünerek endişeleniyorum.

Jennifer Abbott ve Mark Achbar'ın *Şirket*'ini (*The Corporation*, 2003) izlediğim de de benzer şeyler hissettiğimi hatırlıyorum. Şimdi olduğu gibi o zaman da, kapitalist ülkelerdeki bütün okul çocuklarının bu filmi izlemesinin zorunlu kılınması gerektiğini düşünmüştüm. Ama o kadar didaktik ve o kadar uzundu ki, filmi tam da görmesi gereken insanlar için (yani herkes için) anlamlı neredeyse imkânsız bir hale soktuklarından, yönetmenlere basbayağı sinirlendiğimi hatırlıyorum. O film de hiçbir şekilde başarısız değildi. Gayet iyi karşılandı, sayısız ödül aldı, sinemalarda gösterildi ve web sitesinde Kanada'nın gelmiş geçmiş en başarılı belgeseli olarak lanse edildi. Öyle olduğuna eminim. Zaten ben de izlenmesi zorunlu kılınmalı derken Brunel'deki öğrencilerim gibi, kesinlikle bu belgeselin adını

bile duymayan ama duyması gereken insanlardan bahsediyorum.

Saniyorum umutlarım çok da gerçekçi değil. Bahsettiğim iki film de başarılı oldu, ikisi de gösterilmeye ve izlenmeye devam edecek. Bu, çoğu belgeselin hayal edebileceğinden çok daha fazlası. Ama *The Act of Killing*'deki Busby Berkeley tarzı asit numaraları bu filmlerde yok, o yüzden ikisi de büyük bir başarı yakalayamayacak, Errol Morris'le Werner Herzog tarafından desteklenmeyecek, Žižek onlar üzerine kalem oynatmayacak¹, izleyen herkes onlardan bahsetmeyecek. İki film de, önemli, ciddi, olmazsa olmaz yapımlar ama ne yazık ki, pek çok kişi adlarını bile duymayacak. (Çeviren: Elif Çopuroğlu)

not:

¹ Žižek yakın zamanda bu belgesel hakkında internette yayımlanan bir yazı yazdı: <http://goo.gl/A99ub>